

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА

ФІЛІПЧУК НАТАЛІЯ

Музейна педагогіка

Навчальна програма спецкурсу

Київ 2020

Філіпчук Н.О. Музейна педагогіка: навчальна програма спецкурсу; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України – Київ: Талком, 2020. – 30 с.

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
(протокол № 2 від 24.02.2020 р.)*

Представлено навчальну програму спецкурсу для педагогічного персоналу, комплекс завдань, розроблених на основі традиційних та інноваційних форм і методів використання засобів музейної педагогіки в умовах неформальної освіти. Під час структурування змісту завдань, добору відповідних форм і методів враховано, яким чином можна формувати здатність до критичного оцінювання історичних подій на основі потенціалу музейної педагогіки; налагоджувати діалогову взаємодію у системі «школа – музей»; удосконалювати уміння педагогів щодо тематичного добору музейних експозицій з урахуванням індивідуальних потреб особистості. Комплекс завдань спрямований на інтенсифікацію опанування тематичного матеріалу музеїв культурологічного, мистецтвознавчого спрямування (у м. Києві), ознайомлення з методами роботи музеїв з різними категоріями населення, з мистецько-просвітницькими заходами, організованими з метою розвитку ціннісних орієнтирів, формування національно-свідомої світоглядної позиції (Музей народної архітектури та побуту України, Музей видатних діячів культури, Будинок-музей Миколи Лисенка, Музей книги і друкарства, Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, Національний музей Тараса Шевченка, Музей Івана Гончара та ін.); використання потенціалу реальних та віртуальних екскурсій.

Авторська розробка рекомендована для впровадження в процес підготовки фахівців педагогічного профілю, адресована вчителям, студентам, педагогам-практикам, аспірантам і здобувачам.

Рецензенти:

Михайлина Л.П. – доктор історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника;

Кучерявий О.Г. – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Навчальна програма спецкурсу «Музейна педагогіка»	6
Практикум до спецкурсу.....	13
Глосарій.....	20
Рекомендована література.....	26

Вступ

У сучасній освітній практиці винятковий інтерес становить музейна педагогіка як галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного, культурологічного, аксіологічного підходів у освітньому процесі. Музейна педагогіка здійснює культурно-освітню діяльність, обслуговує школу, навчальні заклади через контакти з учнями, студентами, педагогами. Цей напрям активізує інтерактивну комунікацію, налагодження контактів і діалогу музейної установи з людиною.

Важливим складником музейної справи є також науково-практична діяльність сучасного музею, зорієнтована на вивчення культурної спадщини в історичному, науковому, пізнавальному, виховному, практичному аспектах, передачу культурного досвіду. Виховання громадянина – найбільш значуща місія музею. Вона подібна до ролі античного театру, в якому виховання громадянськості було стрижневою лінією творчості. Безперечно, музейне середовище впливає на творчий потенціал людини. Музеї виконують низку функцій, проте передовсім перші контакти музею і особистості формують педагогічну дію.

Музейна педагогіка стає реальністю, коли людина – учасник музейної комунікації, а працівник установи, контактуючи з людиною, водночас є і культурологом, і педагогом, і психологом, оскільки він розпочинає діяльність у складній суспільній моделі комунікації – «людина-людина».

Головна місія музеїв – залучення різних категорій осіб, передусім учнівської молоді, до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. Культурні цінності українського народу, історичні пам'ятки України, національна матеріальна і духовна культура, культурні цінності, які знаходяться за межами України, – нові змістові орієнтири в музейній діяльності, які необхідно трансформувати в стратегію завдань культурно-просвітницької, наукової роботи, в систему вивчення і використання пам'яток культури, міжнародної співпраці. Найскладніше і найважливіше в музейній справі не матеріально-технічні, бюджетні чи інфраструктурні проблеми, а змістовна, освітньо-виховна функція цих інституцій культури.

У сучасній педагогічній науці науковці екстраполюють увагу до проблем музейної педагогіки, зокрема до вивчення досвіду української і зарубіжної практики організації музейної справи (В. Крамар, Р. Маньковська, К. Смаглій, А. Хеленюк та ін.). У працях схарактеризовано особливості налагодження сучасної музейної комунікації на основі взаємодії з освітніми закладами, висвітлено внесок відомих особистостей у становлення теорії і практики музеєзнавства. Однак актуальною залишається потреба у більш продуктивному використанні потенціалу музейної педагогіки, що сприятиме збереженню націєтворчих цінностей учнівської, студентської молоді, збагаченню інтелектуального ресурсу різних категорій дорослих тощо.

На наше переконання, відповідно до просвітницької та культуротворчої функцій музеїв, виникає необхідність використання потенціалу музейних

інституцій, удосконалення методів музейної педагогіки на основі досвіду вітчизняних музеїв культурологічного, мистецтвознавчого спрямування. Музеї не тільки заклади, в яких зберігаються, вивчаються пам'ятки, експонати історії, матеріальної і духовної культури, але в умовах незалежності України вони повинні перетворитися в потужні культурні, наукові, духовні, просвітницькі центри, які формують нове світобачення, раціональне й чуттєве осмислення, сприйняття власної історичної спадщини.

У навчальній програмі спецкурсу запропоновано комплекс завдань, розроблених на основі традиційних та інноваційних форм і методів використання засобів музейної педагогіки, які можна використовувати з метою активізації аудиторної і позааудиторної роботи в умовах сучасного закладу загальної освіти.

Структурування змісту завдань, добір відповідних форм і методів роботи покликані формувати здатність відвідувачів музеїв до критичного оцінювання історичних подій на основі використання потенціалу музейної педагогіки; налагоджувати діалогову взаємодію у системі «школа – музей»; удосконалити уміння педагогів щодо тематичного добору музейних експозицій з урахуванням індивідуальних потреб особистості.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ «МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА»

Анотація

Музей у сучасному світі є не лише місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні музей – це науково-просвітницький, освітній заклад, який ставить перед собою, крім специфічних професійних завдань, також широкі науково-освітні, естетичні, етичні, громадянські та виховні завдання. Можна стверджувати, що сучасний музей – це своєрідний центр духовної, мистецької, інтелектуальної культури минулого, сучасного і майбутнього. Ця інституція повинна стати також важливим ресурсом альтернативної формальної і неформальної освіти. Музейна педагогіка уможлиблює створення більш якісної моделі інтеграції навчальних дисциплін: літератури, історії, природничих і точних наук, музики, мистецтва, художньої культури, світової і національної культури, іноземних і рідної мови.

Використання потенціалу музейної педагогіки у професійному розвитку педагогічного персоналу в умовах неформальної освіти – важливий напрям у стратегії розвитку національної освіти та формування в суспільстві життєво компетентних педагогів, що забезпечуватиме реалізацію кращих європейських освітніх стандартів відповідно до принципів сталого розвитку світу. Ця проблема викликає зацікавленість у середовищі науковців, педагогів, працівників музеїв, культурних закладів та широких кіл громадськості і вимагає нових науково-методологічних обґрунтувань, організаційно-педагогічних і нормативних рішень щодо підвищення суспільної значущості української музейної педагогіки в системі неперервної освіти.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2 ECTS		Нормативна	
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2			
Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка		Семестр –	

презентації щодо можливостей використання потенціалу музеїв у педагогічній діяльності		
		Лекції
		4 год.
		Практичні, семінарські
		12 год.
		Лабораторні
		год.
		Самостійна робота
		20 год.
		год. —
		Індивідуальні завдання
		Вид контролю: <u>залік</u>
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 4	Освітній рівень: Магістрант, доктор філософії	

Програма курсу складається з таких змістових модулів:

1. Історія розвитку музейної педагогіки.
2. Музейна справа та національна музейна політика в сучасній Україні.

Мета спецкурсу «Музейна педагогіка» – формування у педагогічного персоналу здатності використовувати засоби музейної педагогіки у професійній діяльності.

Передбачається самостійна дослідницька діяльність, проведення лекційних, практичних занять, індивідуальні завдання.

Основними завданнями спецкурсу «Музейна педагогіка» є формування наступних компетентностей:

- **інтегральна компетентність:** формування уміння використовувати засоби музейної педагогіки в умовах неформальної освіти, що передбачає опанування тематичним матеріалом музеїв культурологічного, мистецтвознавчого спрямування, ознайомлення з методами роботи музеїв з різними категоріями населення, з мистецько-просвітницькими заходами, організованими з метою розвитку ціннісних орієнтирів, формування національно свідомої світоглядної позиції молоді, дорослих;

- **загальна компетентність:** знання базових категорій музейної педагогіки, умінь тематичного відбору засобів музейної педагогіки на основі потенціалу музейної мережі України культурологічного спрямування, спрямованість на спілкування з громадськістю, освітянською та учнівською спільнотою через посередництво музейних фондів;

- **професійна компетентність:** здатність до критичного осмислення потенціалу музейної педагогіки, формування ціннісних настанов щодо

використання засобів музейної педагогіки в умовах неформальної освіти; підвищення рівня володіння знаннями з проблеми теорії і практики використання засобів музейної педагогіки в умовах неформальної освіти; розвиток умінь щодо екстраполяції потенціалу музейної педагогіки в умовах неформальної освіти.

Тематичний план дисципліни

Назва теми	Всього годин	Лекцій	Семінарів	Практ. робіт	Самост. робота
Змістовий модуль I. Історія і сучасність розвитку музейної педагогіки.					
1. Історія виникнення музеїв. Сучасний стан музейної педагогіки.		2		4	5
2. Музейне будівництво: державницькі і бездержавні періоди становлення і розвитку.				2	5
Змістовий модуль II. Музейна педагогіка та національна музейна політика в сучасній Україні.					
1. Основні напрями педагогічної діяльності в музеях.		2		2	5
2. Музейна мережа України. Проблеми та перспективи розвитку музейної педагогіки.			2	2	5
Разом	34	4		10	20

Програма дисципліни

Вступ

Змістовий модуль I.

Історія і сучасність розвитку музейної педагогіки.

1. Історія виникнення музеїв. Сучасний стан музейної педагогіки.

Музей. Визначення музеїв. Законодавство України про музеї. Конституція України. Закон України «Про музеї та музейну справу». Основні напрями музейної діяльності. Завдання музеїв відповідно до Закону, стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді, інші нормативні документи. ЮНЕСКО та ООН про роль музеїв у суспільстві.

Музейна педагогіка. Історія поняття. Музей як освітня система. Музейна педагогіка як наукова дисципліна і галузь діяльності. Музейне середовище. Компетентнісні характеристики педагога і музейного працівника в контексті організації навчально-освітньої і просвітницької

діяльності. Нові форми і технології. Система розміщення інформації. Сучасні засоби передачі інформації. Інтерактивні інструменти. Інтернет і музейні колекції. Культура в системі формування фахового педагога.

Види музеїв: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, педагогічні, меморіальні, художні, етнографічні, технічні, музичні, музеї-заповідники, галузеві. Засновники музеїв.

Перші збірки. Колекціонування і його форми. Суспільний інтерес до вивчення старожитностей, пам'яток історії та культури. Найвідвідуваніші музеї сучасного світу.

2. Музейне будівництво: державницькі і бездержавні періоди становлення і розвитку.

Часи Київської Русі, Козацької держави і Гетьманщини, Української Народної Республіки. Музейна діяльність на теренах українських земель, які були поневолені Російською імперією. Музейна діяльність на західноукраїнських землях, які знаходилися під пануванням іноземних державоутворень. Музеї періоду УРСР. Розвиток музейної справи в часи Незалежності України.

Змістовий модуль II.

Музейна педагогіка та національна музейна політика в сучасній Україні.

1. Основні напрями педагогічної діяльності в музеях.

Музейна справа як спеціальна галузь культурно-просвітницької та наукової діяльності (комплектування, збереження, вивчення і використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури). Музейна справа: національна музейна політика, музеєзнавство, музейна практика. Національна музейна політика як сукупність основних напрямів і принципів діяльності держави і суспільства в галузі музейної справи. Роль музеїв у зміцненні громадянського суспільства.

2. Музейна мережа України.

Проблеми та перспективи розвитку музейної педагогіки.

Музейний фонд України. Положенням про Музейний фонд України. Формування Музейного фонду України. Контроль за станом обліку, зберігання, використання та переміщення державної частини Музейного фонду України. Державна і недержавна частини Музейного фонду України.

Створення музеїв. Напрями роботи: фондова робота; експозиційна діяльність; нові інформаційні технології; просвітницька і науково-дослідницька діяльність; музейний менеджмент; комунікаційна діяльність; співпраця музеїв і освітніх закладів.

Музейна мережа України. Проблеми та перспективи розвитку музейної мережі. Пріоритетні напрями та завдання розбудови музейної мережі. Нові напрями музейної діяльності та створення нових видів музейних закладів у

сучасній Україні. Перспективи національної і міжнародної музейної інтеріоризації.

Критерії результатів навчання

Результати вивчення спецкурсу «Музейна педагогіка» можна вважати задовільними за умови представлення результатів виконання індивідуального дослідницького завдання, відвідування мережі музейних закладів, ознайомлення з традиційними та інноваційними формами музейної педагогіки, що забезпечить можливість здобувачам оволодіти *здатністю*:

- знайти, зібрати, інтерпретувати необхідну інформацію та можливість оприлюднення і обговорення потенціалу музейної педагогіки;
- використовувати засоби музейної педагогіки з метою формування ціннісних настанов, світоглядних орієнтирів, національної свідомості учнів;
- організувати тематичні лекції, дискусії через посередництво послуг мережі музейних установ культурологічного спрямування;

уміннями:

- використовувати можливості мережі музейних закладів з метою організації пізнавальної, виховної, дослідницької діяльності учнів, студентів, різних категорій дорослих;
- здатності до критичного осмислення потенціалу музейної педагогіки;
- проектувати можливості використання засобів музейної педагогіки в умовах неформальної освіти;
- прогностичності екстраполяції потенціалу музейної педагогіки в умовах неформальної освіти.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Засоби діагностики успішності навчання: підготовка презентації щодо можливостей використання потенціалу музеїв у педагогічній діяльності.

Питання для самостійної роботи

1. Визначні музеї, музеї-заповідники, меморіальні музейні комплекси в Україні. Характеристика їх суспільної значущості.
2. Аналіз мережі, змісту музейної діяльності на рівні району, міста, області, де проживає студент, педагог, аспірант, слухач.
3. Українське музейне будівництво за кордоном.
4. Роль Наукового товариства ім. Т. Шевченка, «Просвіти», «Рідної школи», наукових національних зарубіжних шкіл, церкви, громад, у розбудові музеїв української культури та історії.
5. Видатні українські культурні і духовні діячі, меценати, науковці, просвітники, організатори музейного будівництва в Україні та їхня роль у

збереженні національно-культурної спадщини, розвитку музеєзнавства, вихованні національної свідомості, громадянськості, патріотизму.

6. Музейні заклади і національно-патріотичне виховання молоді. Формування української ідентичності.

7. Музеї при навчальних закладах України. Музеї і головна мета національної освіти та виховання учнівської та студентської молоді. Нормативно-правова база.

8. Навчально-методичне забезпечення. Музейна і педагогічно-психологічна культура працівників музеїв у навчальних установах.

9. Музейна діяльність як важливий чинник удосконалення змісту освітнього процесу. Роль музею в системі урочної, позаурочної, позакласної та позашкільної роботи.

10. Музеєзнавство як наука в системі підготовки і перепідготовки педагога. Музейні заклади і національно-патріотичне виховання молоді, формування української ідентичності.

Перелік контрольних питань

1. Визначення музеїв.
2. Законодавство України про музеї.
3. Закон України «Про музеї та музейну справу».
4. Основні напрями музейної діяльності.
5. ООН та ЮНЕСКО про роль музеїв у суспільстві.
6. Історія виникнення музеїв.
7. Колекціонування та його форми.
8. Найвідвідуваніші музеї сучасного світу.
9. Історія розвитку музейної справи в Україні.
10. Періоди становлення і розвитку музейної справи.
11. Розвиток музейної справи в часи незалежності України.
12. Музейна політика в сучасній Україні.
13. Музейна справа як спеціальна сфера культурно-просвітницької та наукової діяльності.
14. Музейна справа: національна музейна політика, музеєзнавство, музейна практика.
15. Роль музеїв у зміцненні громадянського суспільства.
16. Класифікація музеїв. Типи музеїв: науково-освітні масові або публічні; науково-дослідні або академічні; навчальні (університетські, шкільні).
17. Статус Національного музею України.
18. Види музеїв: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, педагогічні, меморіальні, художні, етнографічні, технічні, музичні, музеї-заповідники, галузеві.
19. Основні напрями роботи музеїв.
20. Інтерактивні форми діяльності музеїв.
21. Музейний фонд України.

22. Музейна мережа України.
23. Проблеми та перспективи розвитку музейної мережі.
24. Пріоритетні напрями та завдання розбудови музейної мережі.
25. Нові напрями музейної діяльності та створення нових видів музейних закладів у сучасній Україні.
26. Перспективи національної і міжнародної музейної інтеграції.
27. Видатні українські культурні і духовні діячі, меценати, науковці, просвітителі, організатори музейного будівництва в Україні та їхня роль у збереженні національно-культурної спадщини, розвитку музеєзнавства, вихованні національної свідомості, громадянськості, патріотизму.
28. Українське музейне будівництво за кордоном.
29. Визначні музеї, музеї-заповідники, меморіальні музейні комплекси в Україні.
30. Аналіз мережі, змісту музейної діяльності на рівні району, міста, області, де проживає студент, педагог, аспірант, слухач.
31. Музейна педагогіка: сутність поняття.
32. Компетентнісні характеристики педагога і музейного працівника в контексті організації навчально-освітньої і просвітницької діяльності.
33. Нові форми і технології музейної роботи.

ПРАКТИКУМ ДО СПЕЦКУРСУ

Завдання 1. Ознайомтесь з досвідом організації традиційних свят зимового циклу, організованих Національним музеєм народної архітектури та побуту України, на основ інформації веб-сайту (Масниця. Колодій, Святе Водохреща, Пустіть до хати защедрувати, Різдво Христове в Наддніпрянському селі, «Зустріч зі Святим Миколаєм», Андріївські Вечорниці, Дівочі вечорниці на Катерини, Різдво в Музеї просто неба, Різдвяна феєрія у Музеї просто неба, «Зустріч зі Святим Миколаєм» та ін.). Визначте народнопоетичні та ритуальні особливості зимових свят українців (<http://pyrohiv.at.ua>, <http://www.primetour.ua/uk/excursions/museum/Muzeu-narodnoy-arhitekturyi-i-byita--Pirogovo-.html>).

Завдання 2. Шляхом використання методу роботи в малих групах підготуйте дискусію на теми «Комплексні регіональні дослідження народної культури України» та «Фондові колекції: комплектування, наукове опрацювання, комп'ютеризація» на основі досвіду Національного музею народної архітектури та побуту України.

Завдання 3. Знайдіть інформацію про специфіку реконструкції трипільської кераміки (автор Л. І. Смолякова) (<http://pyrohiv.at.ua>, <http://www.primetour.ua/uk/excursions/museum/Muzeu-narodnoy-arhitekturyi-i-byita--Pirogovo-.html>). Схарактеризуйте символіку трипільської кераміки на основі видання «Українська міфологія» В. Войтовича (2002).

Завдання 4. На сайті Національного музею народної архітектури та побуту України представлено досвід проведення семінару «Символіка української орнаментики» (<http://pyrohiv.at.ua>, <http://www.primetour.ua/uk/excursions/museum/Muzeu-narodnoy-arhitekturyi-i-byita--Pirogovo-.html>). Схарактеризуйте ключові українські символи на основі цього досвіду, використовуючи матеріал словника «Символи українського фольклору» (укладач – М. Дмитренко).

Завдання 5. Підготуйте презентації про різні види народних ремесел з метою проведення майстер-класу на тему «Традиційні ремесла і промисли, свята та обряди українців», що можна використовувати у процесі організації позашкільної діяльності учнівської молоді. Зверніть увагу на досвід розвитку традицій ремесел і промислів у Національному музеї народної архітектури та побуту України (ритуальне печиво, писанки, вироби з петриківським розписом, глиняні іграшки, вироби з різьбленням по дереву, музичні інструменти, декоративні тарелі, солом'яні бички, корзини, традиційні ляльки, рушники, килими, намітки, традиційні сорочки та рушники)

(<http://pyrohiv.at.ua>,<http://www.primetour.ua/uk/excursions/museum/Muzej-narodnoy-arhitekturyi-i-byita--Pirogovo-.html>).

Завдання 6. На сайті Музею видатних діячів культури (Лесі Українки, Миколи Лисенка, Михайла Старицького і Панаса Саксаганського) (<https://mvduk.kiev.ua/>) розміщено публікації:

- Гонтар Н. Фонд П. Саксаганського в Музеї видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенко-Карого. – В. 7. – К., 2010. – С. 305-310.

- Скорульська Р. Історія Лисенкового архіву // Музика: науково-популярний журнал. – № 1 (392). – 2013. – С. 32-35.

Підготуйте повідомлення про історію створення фондів видатних діячів на основі фактологічної інформації, поданої у цих публікаціях, моделюючи виступи перед учнями середньої школи.

Завдання 7. Ознайомтесь з виданнями, укладеними науковцями Музею видатних діячів культури:

- Микола Лисенко. Дні і роки/ Р. Скорульська, М. Чуєва. – Київ: Муз. Україна, 2015. – 744 с.

- Леся Українка. Сюжети з життя в ілюстраціях і документах / Упорядники Наталія Чіп (Терехова), Ірина Веремєєва. – Київ, 2001. – 168 с.

Підготуйте презентації про життя і творчість М. Лисенка і Лесі Українки за матеріалами цих видань. Основними адресатами мають бути учні старшої школи. Доберіть спектр проблемних питань з метою організації дискусійної платформи для майбутніх учителів-філологів, білігвістів, культурологів та ін.

Завдання 8. Перегляньте відеозапис літературно-музичної композиції «Хроніки процесів» (2014) на сайті Музею видатних діячів культури (Лесі Українки, Миколи Лисенка, Михайла Старицького і Панаса Саксаганського) (<https://mvduk.kiev.ua/>), де відтворено долю родини Старицьких, що є промовистим прикладом знищення української інтелігенції сталінською репресивною машиною. Запропонуйте учням фрагмент уроку з української літератури з використанням маловідомої інформації.

Завдання 9. Під час відвідування Музею видатних діячів культури перегляньте документально-публіцистичний фільм «Рона» (2006), присвячений поетесі та перекладачці Вероніці Черняхівській (1900–1938), доньці відомої української письменниці та громадської діячки Л. Старицької-Черняхівської, онуці видатного драматурга, письменника М. Старицького. Підготуйте бінарну лекцію про життя і діяльність відомої діячки для учнів старших класів.

Завдання 10. На одному з уроків української літератури для учнів 9-12 класів продемонструйте фільм «Музей видатних діячів української культури» (2002, студія «Телекон»), у якому розповідається про історію створення та концепцію Музею, унікальну фондову колекцію та неоціненний внесок видатних діячів у розвиток української культури (режисер – Сергій Маслобойщиков, оператор – Микола Гончаренко, авторський коментар – доктор мистецтвознавства Вадим Скуратівський). Запропонуйте групі учнів підготувати проєктну роботу в межах вивчення української літератури до Дня слов'янської писемності і мови.

Завдання 11. Ознайомтесь з тематикою майстер-класів, які пропонує Музей книги і друкарства (<https://bookmuseum-ua.livejournal.com>) – «Музейна папірня», а також «Акварельні плямки», «Арт-книга», «Вітальна листівка», «Мармурування», «Скрипторій». Змоделюйте процес підготовки колективної книги-казки для учнів 5-6 класів у межах позашкільної літературно-творчої діяльності.

Завдання 12. Запропонуйте план-проспект написання казки учням 5-8 класів з метою підготовки до конкурсу та читання казок у рамках Фестивалю української дитячої книги «Азбукове Королівство Магів і Янголів», який проводить Музей книги і друкарства (<https://bookmuseum-ua.livejournal.com>).

Завдання 13. Знайдіть інформацію про проведення тематичних лекцій-екскурсій по експозиції Музею книги і друкарства України, зокрема «Культура Київської Русі. Книгописання. Літописи», «Слово о полку Ігоревім» і культура Київської Русі», «Рукописи і стародруки», «Атрибуція українських стародруків XVI-XVIII ст.», «Як створювалась книга в минулому», «Книга XIX ст.», «Книга XX ст.», «Як створюється книга», «Книга, обпалена війною», «Український самвидав 60-80-х років XX ст.». Продумайте відповідно до тематичних планів з української літератури для загальноосвітніх закладів, коли варто організовувати відповідні тематичні екскурсії.

Завдання 14. Доцільно з учнями 5 класів відвідати тематичну екскурсію «Книга – предмет матеріальної культури» в Музеї книги і друкарства, що знайомить відвідувачів з еволюцією історичних форм книги – від пергаментної до електронної. Є в музеї окремий зал, присвячений не стільки змісту книг, як їх оформленню, де виставлені найбільші книги й найменші (розміром 3-4 мм), книга шрифтом Брайля для сліпих. Окремо виставлені книги, які оформляли талановиті художники із застосуванням дорогих матеріалів: з карбуванням по золоту, сріблу, в окладах зі шкіри, оксамиту, дерева, металу, слонової кістки, з фініфтевими прикрасами. Підготуйте дискусійні питання, які мають охопити проблематику цієї

тематичної екскурсії і спонукатимуть учнів до поглиблення знань з історії книгодрукування в Україні.

Завдання 15. На веб-сторінці Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника (<http://www.kplavra.kiev.ua/ru>) запропоновано ряд майстер-класів. Обґрунтуйте можливості участі учнів різних вікових категорій у майстер-класах, квестах з урахуванням змістового складника шкільної освіти. З-поміж найпопулярніших є такі заходи:

«Таємниці давніх книжок». Майстер-клас з атрибуції стародруків «Таємниці давніх книжок» від Валентини Бочковської. У кожного з учасників є можливість не лише доторкнутись до наших найдавніших книг, але й поринути в тексти та почитати із стародруків, яким вже 300–400 років. Також можете зробити фото зі стародруком в інтер'єрі Музею на пам'ять про майстер-клас.

«Мармурування». Для дітей і дорослих! Кожен учасник майстер-класу буде мати можливість не тільки ознайомитись із однією з давніх технологій оздоблення книжкових окладів, але й сам стане творцем незвичайного процесу появи власного малюнку за допомогою цієї техніки.

«Акварельні плямки». Для дітей і дорослих! Запрошуємо вас провести своє дозвілля у компанії яскравих фарб та зануритись у захоплюючий процес творчості.

«Арткнига». Запрошуємо дітей і дорослих провести сімейне дозвілля в Музеї книги і друкарства України на майстер-класі «Арткнига». Тут ви маєте можливість власноруч виготовити арткнигу, познайомитись з мистецтвом витинанки і застосувати його як графічну техніку.

«Скрипторій». У Музеї книги і друкарства України щонеділі проходять майстер-класи з каліграфії. Тут ви зможете опанувати навички особливого індивідуального письма, а також власноруч за допомогою гусячого пера чи каламу написати текст вітальної листівки. За бажанням на майстер-класі ви зможете навчитися читати і розуміти церковнослов'янську мову.

«Музейна папірня». У Музеї книги і друкарства України щосуботи проходять майстер-класи з виготовлення паперу, де кожен бажаючий може зробити аркуш паперу власними руками за давньою технологією.

«Гра у казку». Захід для наймолодших відвідувачів Музею (діти віком від 4 до 9 років). У процесі гри з дітьми до неї долучаються батьки.

Завдання 16. Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник (<http://www.kplavra.kiev.ua/ru>) пропонує виставки з таких тем: «Відроджені скарби Києво-Печерської лаври», «Світ української ікони», «Князі Острозькі: європейський вимір української історії», «Києво-Печерська лавра в планах і кресленнях XVII – початку XX століть», «На згадку про Києво-Печерську лавру. Фотографія у Лаврі». Запропонуйте учням старших класів відвідати одну з виставок та підготувати дискусійну платформу з проблеми взаємодії релігії, мистецтва, культури.

Завдання 17. Учням середнього віку можна запропонувати театралізовані квести «Тарас Шевченко та Києво-Печерська лавра», «Іван Мазепа і Києво-Печерська Лавра», що організовують співробітники Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. Запропонуйте учням після участі в одному з цих квестів підготувати сценічні етюди, які б розкривали тематику заходу, основні події, визначали роль відомих особистостей у розвитку релігієзнавчої думки, мистецтва тощо.

Завдання 18. У Національному музеї Тараса Шевченка функціонує віртуальний музей (<http://museumshevchenko.org.ua>), що відповідає тематиці: «Тарас Шевченко і археологія», «Дослідники таємниць», екскурсія-гра «Шевченківський Київ», «Життя і творчість Тараса Шевченка», «Поезія Тараса Шевченка», «Святе Письмо у творчості Т. Шевченка», «Тарас Шевченко-художник», «Тарас Шевченко-офортист», «Т. Шевченко-портретист», «Автопортрети Т. Шевченка», «Музи Тараса Шевченка», «Малюнки, що оживають». «Відвідайте» з учнями одну з екскурсій та запропонуйте групі учнів підготувати презентацію для своїх однокласників з відповідної проблеми у межах відзначення Шевченківських днів.

Завдання 19. У Національному музеї Тараса Шевченка (<http://museumshevchenko.org.ua>) кожен має можливість відвідати лекторій, який передбачає таку тематику: «Шевченків Петербург», «Київ Тараса Шевченка (архітектура)», «Тарас Шевченко в Києві», «Тарас Шевченко і українські дворянські роди», «Автопортрети Тараса Шевченка», «Святе Письмо у творчості Тараса Шевченка», «Краєвиди Тараса Шевченка» та ін. Після відвідування лекторію різним групам учнів старших класів доцільно запропонувати підготувати групові проекти-презентації (кожен клас може підготувати 1 проект).

Завдання 20. Цікавим є досвід ігрових екскурсій, квестів, інтерактивних екскурсій в Національному музеї Тараса Шевченка («Шляхами Тараса Шевченка», «Карта Шевченкових пригод», «Тарас Шевченко – мандрівник», «Рослини у творчості Тараса Шевченка» та ін.). Запропонуйте батькам учнів та дітям відвідати відповідні заходи та за результатами участі провести вікторину між батьками та дітьми у межах позакласної роботи.

Завдання 21. Ознайомтеся з тематикою віртуальних екскурсій, присвячених ювілеям видатних педагогів, навчальних закладів, педагогічних періодичних видань чи окремих книг, що пропонує Педагогічний музей України (<http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/>). Здійсніть можливе планування відвідування цих екскурсій відповідно до навчальних планів підготовки майбутніх учителів гуманітарного, культурологічного фаху.

Завдання 22. Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара» пропонує майстер-класи, лекторії з висвітлення досвіду традиційної української культури, мистецтва та ін. Запропонуйте учням відвідати ці заходи, сформулювавши індивідуальні дослідницькі завдання, що стосуються такої тематики: історія костюма різних регіонів України (Наддніпрянина, Полтавщина, Гуцульщина, Покуття, Буковина, Західне Поділля), історія вишивки, символіка традиційного орнаменту та ін.

Рекомендована література:

1. Белофастова Т. Ю. Особливості соціалізації особистості школяра в музейному середовищі // Соціалізація особистості: зб. наук. праць / За заг. ред. проф. А. Й. Капської. Том XIX. – К.: Логос, 2003. – С.196-204.
2. Велика Л. П. Музейне експозиційне мистецтво / Л.П. Велика. – Х.: ХДАК, 2000. – 160 с.
3. Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки // Проблеми освіти: наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 48-52.
4. Вакулишин С. М. Новації в музейній педагогіці. Як зробити сучасний шкільний музей «живим»? Документальне оформлення діяльності шкільного музею / С. М. Вакулишин, О. В. Дудар, О. І. Клименко // Довідник класного керівника. – 2012. – № 7. – С. 79.
5. Гайда Л. А. Музейна педагогіка як навчальна дисципліна // Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали Четвертої науково-практичної конференції (27–28 вересня 2016 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К., 2016. – С. 35-38.
6. Гайда Л. А. Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі // Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (Кіровоград, 21-22 жовтня 2010 р.). – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2012. – С. 243-249.
7. Грищенко Ю. В. Популяризація спадщини видатних українських педагогів-музикантів засобами музейної педагогіки // Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали Четвертої науково-практичної конференції (27–28 вересня 2016 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К., 2016. – С. 43-44.
8. Дробна Н. Технології музейної педагогіки // Директор школи. (Шкільний світ). – 2011. – №9. – С. 24-25.
9. Столяров Б. А. Музейная педагогика. История, теория, практика: учебн. пособ. / Б. А. Столяров. – М.: Высшая школа, 2004. – 216 с.
10. Сулаєва, І. Шкільний музей як форма додаткової освіти / І. Сулаєва // Школа. – 2012. – №12. – С. 52-53.
11. Чирич Л. М. Відображення сучасного стану інноваційних освітніх закладів Дніпропетровщини в музейному зібранні // Роль музеїв у

культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі. – Вип. 11. – Д.: Арт-прес, 2009. – 608 с.

12. Черничко А. Унікальна методика музейної педагогіки / А. Черничко // Сучасна школа України . – 2014. – № 12. – С. 67-87.

13. Чумалова Т. Основные принципы музейной педагогики. Путешествие на машине времени // Дошкольное воспитание. – М., 2008. – № 3. – С. 58-63.

14. Цибко С. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі / С. Цибко // Директор школи. – №3. – 2011. – С. 91-93.

15. Фесенко Г., Иванова С., Подкапаева Л. Вре́мён связующая нить. Музейная педагогика // Дошкольное воспитание. – 2008. – № 6. – С. 81-83.

Глосарій

Виставка – це публічна демонстрація (експонування) досягнень у галузі економіки, науки, техніки, культури, мистецтва та інших галузях суспільного життя. Поняття може позначати як сам захід, так і місце проведення цього заходу¹.

Виховання – процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів. У широкому розумінні виховання – це вся сума впливів на психіку людини, спрямованих на підготовку її до активної участі у виробничому, громадському й культурному житті суспільства².

Духовність – індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти «для інших»³.

Духовні цінності – найвищі ідеали людства (добро, прекрасне, істина, свобода, справедливість, святість), предмети культури, в яких вони об'єктивувались (художні твори, релігійні, моральні і юридичні системи, наукові теорії)⁴.

Екскурсія – наочний процес пізнання людиною навколишнього світу, побудована на заздалегідь підібраних об'єктах, що перебувають у природних умовах або розташовані у приміщеннях підприємств, лабораторій, науково-дослідних інститутів, музеїв та ін.⁵.

Експозиція – частина твору, де змальовуються суспільне середовище і життєві обставини, в яких формувалися риси характеру дійових осіб, історичні умови, що впливають на розвиток подій та ін.⁶

Експонат – музейний предмет, який виставлено для огляду, є структурною одиницею експозиції і складає основу музейної комунікації. Експонатом у музеї може бути як справжній (оригінальний) предмет, так і відтворення, макети-моделі або науково-допоміжні матеріали⁷.

Естетика – наука про загальні закономірності художнього освоєння дійсності людиною, про суть і форми відображення дійсності й перетворення життя за законами краси, про роль мистецтва в розвитку суспільства⁸.

¹ Перепелиця О.В. Художньо-творча виставка як підсумок творчої діяльності колективу / О.В. Перепелиця // Наука і освіта. – 2014. – № 7. – С. 147-150.

² Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – С. 53.

³ Там само. – С. 106.

⁴ Олас К. Духовні цінності як чинник розвитку перехідного українського суспільства / Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія: Політологія, соціологія, філософія. – Вип. 14. – Ужгород, 2010. – С. 208-210.

⁵ Смельянов Б.В. Екскурсознавство. – М: Радянський спорт, 2007. – 216 с.

⁶ Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/eksprozycja>

⁷ Інструкція з музейного обліку, зберігання та використання пам'яток державної частини музейного фонду України / Міністерство культури України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/88140

⁸ Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – С. 119.

Естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини⁹.

Естетичний ідеал (від грец. *idea* – ідея, поняття, первообраз, уявлення) – художнє уявлення про досконалість, втілене у творі мистецтва, відображення прекрасного як належного. Естетичний ідеал визначається суспільними тенденціями¹⁰.

Естетичні почуття – це переживання людини, пов'язані зі сприйманням нею явищ природи, творів мистецтва, шляхетних вчинків тощо. Вони мають якісне вираження: від легкого хвилювання, задоволення, радості чи смутку до справжнього естетичного захоплення. При цьому естетичні почуття зливаються з моральними. Естетичні почуття поділяють на кілька форм вияву – почуття піднесеного, комічного, трагічного тощо¹¹.

Завдання музею – навчити самостійно розглядати явища цілісно та в динаміці; показати всепроникливий принцип подібності в природі, житті, мисленні; навчити шукати подібність, аналогію для нових досліджуваних явищ, поглиблюючи і змінюючи їхню міру необхідності; навчити використовувати всі доступні навички й уміння в процесі пізнання¹².

Культура (від лат. *culture* – виховання, освіта, розвиток) – сфера духовного життя суспільства, що охоплює систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької)¹³.

Культура духовна – один із трьох складників у поділі культури на матеріальну, соціальну та духовну. До сфери духовної культури належать такі галузі, як релігія, мистецтво, філософія, наука, мораль, право, політика¹⁴.

Лекція (від лат. *lectio* – читання) – це організований у доступній формі систематизований виклад навчального матеріалу, будь-якого читання, теми, розділу предмета, сутності тієї чи іншої проблеми¹⁵.

Мистецтво – одна з форм суспільної свідомості, що відображає в образах реальну дійсність і бере участь у її історичному розвитку; форма суспільної свідомості, особливий вид людської діяльності, що відбиває дійсність у конкретно-чуттєвих образах відповідно до певних естетичних ідеалів. У

⁹ Там само.

¹⁰ Етика. Естетика: навч. посіб. / за наук. ред. Панченко В.І. – Київ: «Центр учбової літератури», 2014. – 432 с.

¹¹ Вітенко І.С., Вітенко Т.І. Основи психології. Видання друге, перероблене і доповнене. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 256 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1584072037301/psihologiya/osnovi_psihologiyi

¹² Любич О.І. Роль засобів музейної педагогіки в процесі виховання учнів у позашкільних навчальних закладах. – С. 288-289. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/5262/1/Liubych_2014.pdf

¹³ Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. – Херсон: Видавництво «Стар», 2016. – 52 с.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Види лекцій та їх класифікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5394457/page:4/>

широкому сенсі мистецтвом називають досконале вміння в якійсь справі, галузі; майстерність¹⁶.

Мистецтвознавство – наука про мистецтво; комплексне дослідження та осмислення усіх видів художньої діяльності; сукупність гуманітарних наук, що вивчають художню культуру суспільства, закономірності її розвитку й функціонування та роль в історії суспільної свідомості, а також окремі види мистецтва, їхню специфіку, відношення до дійсності, питання генезису; форму і зміст художніх творів¹⁷.

Мистецька освіта (термін уведений до наукового обігу О. Рудницькою) – в сучасній педагогіці утвердилося розуміння органічної єдності мистецької освіти з культурою у широкому тлумаченні – як сукупності цінностей, створених людством протягом його існування, і у вузькому сенсі – як особистісного феномена, тобто культури людини. В умовах гуманітарно-педагогічної парадигми йдеться про реалізацію цілісного підходу до загальної мистецької освіти, який передбачає поряд із традиційним міжпредметним викладанням мистецтв пошук шляхів інтеграції дисциплін художньо-освітньої галузі, а також прогнозування міжпредметних і міжгалузевих зв'язків у межах шкільної освіти, використання можливостей поліхудожнього виховання¹⁸.

Міждисциплінарність – це зіткнення, взаємопроникнення, синергія різних наук (дисциплін), що передбачає розвиток інтеграційних процесів, зростаючу взаємодію, взаємозбагачення методів, інструментарію задля отримання нового наукового знання¹⁹.

Музеєзнавство – наукова дисципліна, що вивчає закономірності виникнення та розвитку музеїв, соціальні функції цих закладів, форми і засоби їх реалізації на різних етапах історичного розвитку²⁰.

Музей (від грец. *museion* – храм муз) – історично зумовлені багатофункціональні інститути соціальної пам'яті, за допомогою яких реалізується суспільна потреба добору, збереження та репрезентації специфічної групи природних і культурних об'єктів, що усвідомлюються суспільством як цінність, – музейних предметів, а тому мають бути вилучені з середовища побутування, передаватися від покоління до покоління²¹.

Музеї при навчальних закладах – особливі групи спеціалізованих музеїв, що функціонують у загальноосвітніх школах, ліцеях, коледжах, професійно-

¹⁶ Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. – Херсон: Видавництво «Стар», 2016. – 52 с.

¹⁷ Мистецтво України: енциклопедія: у 5 т. / редкол.: А.В. Кудрицький (відп. ред.) [та ін.]. – Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1995. – Т. 2. – 1995. – 400 с.

¹⁸ Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 504.

¹⁹ Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності / А.М. Колот // Соціальна економіка, 2014. – № 1–2. – С. 76-83. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2014_1-2_15

²⁰ Піскова Е.М., Федорова Л.Д. Музейна справа в Україні // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2010. – Т. 7. – 728 с.

²¹ Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 529.

технічних училищах, позашкільних виховних установах, інститутах, університетах²².

Музейний педагог – посередник між дитиною, відвідувачем та тими духовними цінностями, які він прагне передати²³.

Музейна педагогіка – це галузь науки, яка вивчає історію, особливості культурно-освітньої діяльності музеїв, методи впливу музеїв на різні категорії відвідувачів, взаємодію музеїв з освітніми установами тощо²⁴;

інноваційна педагогічна технологія, яка ґрунтується на інтеграції суспільно-гуманітарних наук: історії, музеєзнавстві, мистецтвознавстві, природознавстві, культурознавстві, лінгвістиці, соціології, психології, філософії та сприяє розвитку творчих здібностей учнів²⁵;

наукова дисципліна на перетині музеєзнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему²⁶.

Музейний предмет – пам'ятка, яка має історичну і культурну цінність і належить до музейного зібрання. Музейні предмети підлягають обов'язковому обліку, який ведеться у порядку, встановленому Міністерством культури і туризму України²⁷.

Музейний фонд України – це сукупність рухомих пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, які мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення незалежно від їх виду, місця створення і форми власності, та зберігаються на території України, складається з державної і недержавної частини²⁸.

Напрямами музейної діяльності – культурно-освітня, науково-дослідна, інформаційна діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, пам'яткоохоронна робота²⁹.

Неформальна освіта – будь-яка освітня діяльність, організована поза формальною освітою. Вона доповнює формальну освіту, забезпечуючи освоєння умінь і навичок, які необхідні для соціально й економічно активного громадянина країни, щоб він зміг інтегруватися в суспільстві й на ринку праці³⁰.

²² Там само.

²³ Маслай Г., Ясінська Н. Роль музейної педагогіки в освітньому процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://volyn-museum.com.ua/publ/muzej_osviti_volini_pri_volinskomu_instituti_pisljadiplomn

²⁴ Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене / Семен Устимович Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 522 с. – С. 296.

²⁵ Любич О.І. Роль засобів музейної педагогіки в процесі виховання учнів у позашкільних навчальних закладах. – С. 288-289. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/5262/1/Liubych_2014.pdf

²⁶ Там само – С. 287.

²⁷ Інструкція з музейного обліку, зберігання та використання пам'яток державної частини музейного фонду України / Міністерство культури України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/88140

²⁸ Там само.

²⁹ Музейна справа та основні напрями діяльності музеїв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://protocol.ua/ua/pro_muzei_ta_muzeynu_spravu_stattya_2/

³⁰ Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 583.

Образотворче мистецтво – вид мистецтва, який ґрунтується на відображенні дійсності в художніх образах на площині (живопис, графіка) або у просторі (скульптура), які наочно створюють реальну картину природи, життя людини, або є наслідком людської фантазії³¹.

Освіта – складне й багатоманітне суспільне явище, сфера передавання, засвоєння й перероблення знань і соціального досвіду. Освіта – один із найдавніших соціальних інститутів, викликаний потребами суспільства відтворювати і передавати знання, уміння, навички, готувати нові покоління для життя, готувати суб'єктів соціальної дії для вирішення економічних, соціальних, культурних проблем, що стоять перед людством³².

Особистість – це найвищий ступінь духовного розвитку людини, що становить стійку сукупність соціально вагомих якостей, які характеризують індивіда як унікальну суб'єктивність, здатну освоювати і змінювати світ³³.

Пам'ятки – об'єкти природи, матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства³⁴.

Педагогіка – це прикладна наука, що спрямовує свої зусилля на оперативне розв'язання важливих суспільних проблем виховання, освіти, навчання. Як наука, педагогіка розкриває: сутність виховання людини; закони і закономірності педагогічного процесу; умови, за яких ці закони найповніше проявляються; умови й способи передбачення результатів педагогічного процесу; структуру й механізми взаємодії елементів педагогічної системи³⁵.

Педагогічна майстерність – найвищий рівень педагогічної діяльності, вияв творчої активності особистості педагога; комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі³⁶.

Педагогічний колектив – сукупність педагогів закладу освіти, які в тісному співробітництві з обслуговуючим персоналом консолідують свої зусилля для вирішення завдань навчання, виховання, розвитку та зміцнення здоров'я учнівської молоді³⁷.

Педагогічні музеї – профільна група музеїв, за допомогою яких реалізується суспільна потреба добору, збереження та популяризації результатів людської діяльності у сфері освіти, що усвідомлюються як педагогічні цінності, пам'ятки педагогічної культури³⁸.

³¹ Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. – Херсон: Видавництво «Стар», 2016. – 52 с.

³² Соціологія: підручник / За заг. ред. проф. В.П.Андрущенко, проф. М.І.Горлача. – Харків; Київ, 1998. – С. 49.

³³ Людина і особистість [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studies.in.ua/ru/sociologiya-shpargalki/3261-lyudina-osobistst.html>

³⁴ Інструкція з музейного обліку, зберігання та використання пам'яток державної частини музейного фонду України / Міністерство культури України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/88140

³⁵ Зайченко І.В. Педагогіка: підручник / І.В. Зайченко. – 3-тє видання, перероблене та доповнене. – Київ: Ліра, 2016. – 608 с.

³⁶ Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 641.

³⁷ Там само. – С. 652.

³⁸ Там само. – С. 659.

Педагогічні технології – технології, які забезпечують перетворення педагогічного процесу в освітній установі на цілеспрямовану діяльність усіх його об'єктів³⁹.

Світогляд – це інтегративна сукупність уявлень, ідей, поглядів, цінностей, принципів, що визначають найбільш широке розуміння світу, місце в ньому людини та її життєвої позиції, реальної поведінки з досягнення ідеалів відповідної історичної епохи. Під світоглядом слід розуміти результат духовного осягнення людиною, людством світу як цілісності⁴⁰.

Твір мистецтва – творчо-художній феномен, формою якого є художній образ. Твір мистецтва є продуктом переживання, вираження життя людини, він завжди має ціннісне значення. Твір мистецтва є продуктом творчості, яка завжди несе в собі нове, несподіване, що порушує, або змінює усталені уявлення⁴¹.

Цінності – це властивості буття, які створює людина, або які мають певне ставлення до неї. У теорії цінностей категорія цінностей виступає як залежна від історії розвитку, соціальних умов, суспільних відносин, діалектики абсолютного й відносного, об'єктивного й суб'єктивного⁴².

Художнє виховання – потреби у мистецтві, здатності відчувати і розуміти його, активізація бажання ознайомлюватися з художніми цінностями⁴³.

³⁹ Там само. – С. 661.

⁴⁰ Андрущенко В. П. Організоване суспільство / В. П. Андрущенко. – К., 2006. – 502 с. – С. 242.

⁴¹ Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 898.

⁴² Там само. – С. 992.

⁴³ Шавалда Л. Музейна педагогіка: від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій / Л. Шавалда // Рідна школа. – 2014. - № 12. – С. 52-56.

Рекомендована література

1. Андрущенко В.П. Організоване суспільство / В.П. Андрущенко. – К., 2006. – 502 с.
2. Белинский В.Г. Ластовка. Соч. на малорос. языке. – Ст. и рецензии. – 1841-1844 // Полн. собр. соч. – Т. V. – Изд. АН СССР. – С. 177-179.
3. Белинский В.Г. Гайдамаки // Полн. собр. соч.: в 13 т. –Т.VI. – М. Изд. АН СССР. – 1953–1959. –С. 172.
4. Бойко В. Історії потрібна правда. – Світловодськ. – МП «Світло». – 1994. – С. 41.
5. Большая советская энциклопедия. Второе изд. в 50 т. – Т. 28. – Гос. науч. изд. «Больш. сов. энцикл.» – М., 1954. – С. 508.
6. Большая Советская Энциклопедия // Соч. у 50 т. – Т. 29. – М.: Госнаучиздат «БСЭ». – Второе изд. – 1954. – С. 298.
7. Большая Советская Энциклопедия // Соч. у 50 т. – Т. 32. – М.: Госнаучиздат «БСЭ». – Второе изд. – 1954. – С. 268–269.
8. Большая Советская Энциклопедия // Соч. у 50 т. – Т. 50. – М.: Госнаучиздат «БСЭ», 1957. – С. 555.
9. Винницький А. Микола Теодотович Біляшівський. Життя і музейна робота. – Український історичний музей ім. Т. Шевченка. – К.: «Київ-Друк», 1926. – С. 2-6.
10. Вітенко І.С., Вітенко Т.І. Основи психології. Видання друге, перероблене і доповнене. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 256 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1584072037301/psihologiya/osnovi_psihologiyi
11. Все про Україну. – У 2 т. – Т. 1. – К.: Вид. дім «Альтернатива», 1998. – С. 259.
12. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене / Семен Устимович Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с
13. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко; гол. ред. С. Головка. – Київ: Либідь, 1997. – 373 с.
14. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – Освіта, 2 грудня 1992 р.
15. Дзюба І. «Українська культура» в контексті української культури. Українська культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://litopys.org.ua/cultur/cultol.htm>
16. Драгоманов М.П. Чудацькі думки про українську національну справу. Вибране. – Київ: Либідь, 1991. – С. 494.
17. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
18. Закон України «Про музеї і музейну справу». – Відомості ВР України. – 1995. – № 25.

19. Закон України «Про освіту». Серія «Закони України». – Щомісячник. – К.: Парламентське вид-во. – 2017. – №10 (34). – С. 8.
20. Зайченко І.В. Педагогіка: підручник / І.В. Зайченко. – 3-тє видання, перероблене та доповнене. – Київ: Ліра, 2016. – 608 с.
21. Кандиба І. За правду і справедливість. Тов. української мови ім. Шевченка у США. – Чикаго: КУВПО, 1967. – С. 14-15.
22. Карлейль Т. Етика життя. Трудиться и не унывать! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Cueture/Karl3/01.ph
23. Кайндль Р.Ф. Історія Чернівців від найдавніших часів до сьогодення / Пер. з нім. В.Іванюка. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – С. 287.
24. Крамар В. Внесок П.П. Чубинського у становлення «музейної педагогіки» і розвиток етнічної культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua
25. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. – Київ-Філадельфія. – Твори. Т.6. – 1995. – С. 204.
26. Лобай Д. Непереможна Україна. Вид. Комітету українців Канади. – Вінніпег, 1950. – С. 57-137.
27. Локк Дж. О гражданском правлении. – Изб. филос. – В 2-х т. – Т. 2. – М. 1960. – С. 458.
28. Лосєв І.В. Історія і теорія світової культури: європейський контекст. – К.: Либідь, 1995. – С. 195.
29. Любич О.І. Роль засобів музейної педагогіки в процесі виховання учнів у позашкільних навчальних закладах. – С. 288-289. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/5262/1/Liubych_2014.pdf
30. Маньковська Р.В. Музеї України у суспільно-історичних викликах ХХ – початку ХХІ століть. – Львів: Простір-М, 2016. – 408 с.
31. Маньковська Р. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2013_3_13
32. Маслай Г., Ясінська Н. Роль музейної педагогіки в освітньому процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://volyn-museum.com.ua/publ/muzej_osviti_volini_pri_volinskому_instituti_pisljadiplomn
33. Мезенцева Г.Г. Музеезнавство. Курс лекцій. – К.: «Вища школа», 1980. – С. 108–109.
34. Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності / А. М. Колот // Социальная экономика. – 2014. – № 1–2. – С. 76-83. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2014_1-2_15
35. Музейний простір України: портал [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://prostir.museum/>

36. Музейна справа та основні напрями діяльності музеїв. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://protocol.ua/ua/pro_muzei_ta_muzeynu_spravu_stattya_2/
37. Національна доктрина розвитку освіти. ІІ Всеукраїнський з'їзд працівників освіти. – К., 2002. – С. 138-141.
38. Огієнко І. Українська культура. – Вид-во книгарні Є.Череповського. – Київ, 1918. – С. 12-21.
39. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу: курс читаний в Укр. нар. ун-ті : з мал. і портр. укр. культ. діячів / Іван Огієнко. – Київ: Абрис, 1991. – С. 34-191.
40. Панахид Г. Музейна педагогіка: тематичний покажчик літератури. – Львів: «Ліга Львів», 2015. – С. 66.
41. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – С. 271.
42. Перепелиця О.В. Художньо-творча виставка як підсумок творчої діяльності колективу / О.В. Перепелиця // Наука і освіта. – 2014. – № 7. – С. 147-150.
43. Піскова Е.М., Федорова Л.Д. Музейна справа в Україні // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: «Наукова думка», 2010. – 728 с.: іл. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Muzejna_sprava
44. Предварительный съезд по устройству Перваго Всероссийскаго съезда деятелей музеевъ. На правах рукописи. – 1913. – С. 3-41.
45. Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки. Указ Президента України № 580/2015 від 13 жовтня 2015 р.
46. Пушкин А.С. Полтава. – Изб. произв. – Т. I. – Изд. «Худож. литература». – М., 1970. – С. 384.
47. Рассел Б. История западной философии /Бертран Рассел. – М.: АСТ, 2010. – С. 509.
48. Рубанович А.О. Освітнянсько-виставкова діяльність в Україні: тенденції розвитку / А.О. Рубанович // Наука і молодь. Гуманітарна серія: зб. наук. праць. – Київ: НАУ, 2012. – С. 167-170.
49. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеезнавство: навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – С. 354.
50. Сенека Луцій Анней. Діалоги / Луцій Анней Сенека; пер. з лат. А.Содомора. – Львів: Априорі, 2016. – С. 200.
51. Скарбниці слави народної: зб. статей. – «Мистецтво». – Київ, 1975. – С. 8.
52. Словник української мови / Кер. В.В. Німчук та ін. / Відп. ред. В. Жайворонок. – К. ВЦ «Просвіта», 2012. – С. 641.
53. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – С. 452.

54. Смаглий К.В. Європейський досвід музейної сфери [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua>
55. Смудзінський Б. «Тіні»: енергія надпотужної дії. – Кіно-Театр. – 2015. – №2.
56. Советский энциклопедический словарь. – Изд. второе. – М.: «Сов. энциклопедия», 1982. – С. 655.
57. Сосюра В. Мазепа. – «Дніпро». – Київ, 2001. – С. 92–93.
58. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. – Херсон: Видавництво «Стар», 2016. – 52 с.
59. Соціологія: підручник / За заг. ред. проф. В.П.Андрущенко, проф. М.І.Горлача. – Харків; Київ, 1998. – С. 49.
60. Сталін Й. Про ухили в галузі національного питання // Статті і промови про Україну. Партвидав ЦК КП(б)У. – Київ. – 1936. – С. 205.
61. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки. Указ Президента України від 13 жовтня 2015 р. №580/2015.
62. Сушко Р., Левицький М. Хроніка нищення української мови. Вид. друге. – Київ, 2012. – С. 57-59.
63. Сядристий М. Ленін – ідеолог, організатор і натхненник голодоморів в Україні. – Вид. НПУ ім. М. Драгоманова. – Київ, 2018. – С. 21.
64. Хеленюк А. Внесок зарубіжних українців у формування художнього фонду Музею історії Національного університету «Острозька академія» та популяризацію творчості митців діаспори // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – 2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://eprints.oa.edu.ua/5181/1/37.pdf>
65. Шавалда Л. Музейна педагогіка: від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій / Л. Шавалда // Рідна школа. – 2014. – № 12. – С. 52-56.

Філіпчук Наталія Олександрівна

Навчальна програма спецкурсу

«Музейна педагогіка»

Технічний редактор – *Ю. В. Грищенко*
Коректор – *С. В. Ходаківська*
Комп'ютерна верстка – *Ю. В. Грищенко*

Підписано до друку 28.02.2020 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура TimesNewRoman
Папір офсетний. Друк офсетний
Ум.-друк. арк. 12,44. Обл.-вид. арк. 11,49.
Наклад 200 прим. Зам. № _____.

Виготовлювач ТОВ «Талком»
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23, тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26
e-mail: ukraine.vdk@email.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 07.05.2013 р.